

Johannes Grützke

Lichaamstheater in grootformaat

Grandioos, teatraal en barok, het oeuvre van de Berlijnse kunstenaar Johannes Grützke (1937) kan alleen in grootse bewoordingen gevat worden. Technisch virtuoos schildert hij extravagante zedenschetsen en (zelf)portretten. Grützke toont de mens in al zijn glorieuze gekte. Met gevoel voor ironie en ook met compassie. In Duitsland wordt Grützke inmiddels beschouwd als de laatst levende der grote realistische kunstenaars. Museum MORE toont vijf decennia schilderkunst van een fenomenale Einzelgänger.

TEKST: ELLEN VAN SLAGMAAT

Dwars tegen de dominante mode van de naoorlogse westerse kunstwereld in, begon de Duitser Johannes Grützke (Berlijn, 1937) in de jaren '60 als figuratief schilder. Net als – en misschien nog meer dan – in Nederland werd de 'voorstrevende' kunstenaar in Duitsland geacht stelling te nemen, de barricaden op te gaan. Grützke weigerde zich echter aan te passen aan de modieuze mores van de artistieke avant-garde. Voor hem geen abstractie of conceptuele kunst, hij koos voor het eeuwige van het realisme. "Kunst is niet modern, kunst is immer", volgens Grützke. Als buitenstaander bleef hij liever beschouwer, zij het van een anarchistisch soort. Grützkes penseel lijkt genadeloos maar is zelden wreed. Zijn dramatische en burleske lichaamstheater in grootformaat verraadt mededogen met de mensheid. Zijn schilderijen zijn bevolkt door naakte vrouwen en onbeholpen mannen in onmogelijk barokke poses. Vaak zijn het groepsportretten, een soort hedendaagse historiestukken, waarin de kunstenaar zelf ook het beeld in wandelt. In deze zedenschetsen lijkt Grützke ironisch commentaar te leveren op collectieve neurosen, vrouwenpower, groepsdruk en de man als eenzaam maar kostelijk onwetend wezen.

Seksuele revolutie

Grützkes schilderij 'Darstellung der Freiheit' uit 1972 is hiervan een sprekend voorbeeld. In de klassieke compositie met centrale driehoek torent een naakte jonge vrouw uit boven twee aangeklede mannen. De schilder verklapt met de afbeelding van een derde hand zelfs nog de aanwezigheid van tenminste een derde man, buiten beeld. Let ook op het opengevallen handtasje waarin een strip anticonceptiepillen zit. Als een soort Marianne uit het beroemde schilderij 'De vrijheid leidt het volk' (1830) van Eugène Delacroix voert zij de seksuele revolutie aan. Een slagveld van een andere orde. De bloedige Franse barricade is hier een quasi-onschuldig parkbankje. Het wapengekletter en de rookdampen zijn afwezig, bij Grützke lijkt er geen vuiltje aan de lucht. De ontblote heldin lacht en lonkt, maar hoe! De man die ons over zijn schouder schalks aankijkt, is misschien te overmoedig. Vergist hij zich in zijn waan? Verblind door de roes van een toekomstig seksueel paradijs. De (ver)leidster glimlacht immers naar beneden, richting de mannen. (Of ziet ze neer op ons, de toeschouwer?) Wie weet stappen de man en zijn kompanen nietsvermoedend, hand in hand over de bankrand, zo de afgrond in. Wat

aantrekkelijk leek, kan een fatale sprong blijken. Daarbij spaart de schilder zichzelf niet. Want de mannen die lachend hun ondergang tegemoet gaan, zijn ook een weergave van Grützke zelf. Zo toont Grützke vaker in zijn oeuvre de mens in al zijn glorieuze gekte. In zijn vroege werk uit de jaren '60 en '70 doet hij dat met veel bravoure en – ondanks zijn ironie – ook met een zekere luchtigheid. Technisch virtuoos is Grützke verwant aan de 17e-eeuwse Haarlemse manieristen en kijkt hij naar Titiaan en Caravaggio. Andere invloeden zijn Otto Dix en Egon Schiele. Vanaf de jaren '80 ontwikkelt Grützke zich van sterk figuratief naar expressief. Zijn mensbeeld neemt steeds donkerder kleuren aan. Het levert hem de reputatie van 'Duitse Lucian Freud' op. Freud, met wie hij tegelijk op de Biënnale van Venetië in 1982 te zien was, kreeg echter internationaal grote erkenning. Grützke bleef een goed bewaard geheim binnen Duitsland. Pas in 1991 brak de kunstenaar in eigen land door, bij het voltooiën van zijn 32 meter lange panorama 'Der Zug der Volksvertreter' (een bonte stoet aan allegorische figuren) in de Frankfurter Paulskirche, een nationale gedenkplaats.

Verzameling Böckmann

Dat deze einzelgänger op den duur een grote status kon verwerven, ook zonder de zegen van het artistieke establishment, is te danken aan 'de markt'. Lang genegeerd door de grote musea, is Grützkes werk vooral verzameld door particulieren. Een toonaangevende Duitse verzamelaar zoals Georg Böckmann is dan ook een van de royale bruikleengevers voor de Grützke-tentoonstelling in Museum MORE. Opvallend is dat Böckmann bij de aankopen voor zijn privécollectie geen onderscheid maakt tussen iemand als Gerhard Richter – van wie hij een van de belangrijkste verzamelaars is – of een Grützke. Hiermee toont Böckmann gewild of ongewild aan dat de kunstmatige grens tussen 'realisme' en 'abstractie' die veel musea handhaven vreemd en krampachtig is. Kunsthistorisch snobisme van het verkeerde soort. Dit besef begint voorzichtig door te dringen. In 2012 kreeg Grützke voor het eerst een groot eerbetoon, in het Germanisches National Museum in Neurenberg. Dezelfde stad waar de schilder zijn studenten aan de kunstacademie voorhield: 'Wir sind der Zeitgeist und nicht die Arschlecker des Zeitgeists'. Nu hij 80 jaar wordt in 2017 is de eerste grote museale solotentoonstelling van Johannes Grützke buiten Duitsland te zien.

Johannes Grützke, 'Darstellung der Freiheit', 1972, particuliere collectie, olieverf op doek, 170 x 200 cm.

Meer weten

Bezoeken
'Der Pinsel hat gesprochen'
Museum MORE
Gorsseel
www.museummore.nl
26-02 t/m 11-06